

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. Septimii Florentis Tertvlliani Carthaginensis
Presbyteri, Opera Qvæ Hactenvs Reperiri Potvervnt
Omnia**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Coloniæ Agrippinæ, Anno M. DC. XVII.

De Ieiuniis aduersus Psychicos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71872](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71872)

A
IX. Xerophagiarum item & vini abstinentia antiquissimam religionem ostendit, exemplis Daniels & fratrum eius, Helie, Danidis, Samuelis, Aaronis, & Apostoli Pauli, ac Timothei.

X. Denique & stationum, id est, stationum ieiuniorum in vespere usque productionem, probari exemplis Moysi, Iesu Naue, Saulis, & Daniels.

XI. Quam itaque quadam ex dictis officiis à Deo homini imperata sint, quadam ab homine per votum Deo expuncta, non noua esse.

XII. Et vero, delicta ieiunio elimari, scientiam Xerophagis extorqueri, bella propria stationibus discuti, & ad martyrium esse aptiorem victus tolerantiam.

XIII. Porro ad supradictas cap. 2. rationes respondens, arbitrio cuiusvis non relinquenda ieiunia probat, ex eo quod Episcopi vniuersi plebi mandare ieiunia ad solent, maxime vbi etiam per Græcis Concilia ex vniuersis Ecclesiis aguntur.

XIV. Deinde Galatis interdicitas obseruationis dierum, mensum & annorum, de Iudaicis intelligi, non Christianis, vt pote qui Pascha celebramus annuo circulo in mense primo 50. in diebus in omni exultatione decurrimus, stationibus quartam & sextam Sabbati & ieiunio Parasceue dicamus.

XV. Eundem Apostolum, quem predicat quosdam qui iubeant cibis abstineri, prædantem hereticis id præceptum ad despicendam opera Creatoris Marcionem, Tatianum, & similes. Esiam quoque ieiunium potius confirmare quam auferre.

XVI. Atqui quum Deo displiceat incontinentia gula, ieiunium ab eo approbatissimo & in locis præcipi. Denique etiam ethnicis in sacris idololorum omnem τεινεσθαι agnosceret.

illu itaque qui ieiunia reculant, Deum ventrem esse, Esau venatori comparari, qui primatus suos vendidit, & fere comitari adpendices gula lasciuam atque luxuriam.

Ceterum est in hoc contra Ecclesiam scriptus sit hic liber, quod Orthodoxis Psychicis nomine calumniose applicato, propria quadam Montaniana defensione illis falso imponat, quasi ieiunia oderint, multum tamen pro Ecclesia facit, quod aduersum huiusmodi etatis hereticos auctoritatem ieiuniorum Ecclesiasticorum tueretur, & egregie respondeat ad plerasque, quas illi etiam non fecerunt, scripturas. Quo fit vt argumentum dilatauerimus: & ad conuincendos Magdenburgenses Centuriatores, qui ieiunia originem à Montanistis habuisse calumniantur, sui quisque locis similes aliorum Patrum exposiciones, maxime Antecessorum Tertulliani pauca adigerimus. & præterea B. Hieron. qui lib. 2. aduersus Iouinianum, ieiuniorum hostem, ad verbum fere Auctorem in hoc libro imitatus est. Atqui Tertulliano, præterquam quod adscribitur loci supra citatis B. Hieron. & Nicophorus id conuincit citatio libri de Monogamia initio huius operis item illud libri de Pudicitia c. 1. Exit igitur & hic aduersus Psychicos titulus, vbi ad hunc librum haud dubie additur, Viderunt autem iam olim sr. Tribemius & Politianus, prelo primus tradidit Dn. I. Gagneus cum scholasticis tractibus ad marginem, deinde ad Britannicum codicem recognouit Geltrius. Nos vero nunc iterum eundem castigauimus ex Anglico Ioannis Clementis Exemplari ms. & coniecturis aliquot Dominorum Latini & Harrisii, & Argumentum ac Anotationes recens adiciimus.

TERTULLIANI
OPERA.

Q. SEPTIMI FLORENTIS
TERTULLIANI, CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI, DE IEIUNIIS ADVERSUS PSYCHICOS Liber.

Cap. I.

TRABAR Psychicos istos, si solida luxuria tenerentur, qua sepius nubent, si non etiam ingluuie ducerentur, quia ieiunia oderunt, monstrum scilicet haberetur libido sine gula, cum duo hæc tam vnita atque concreta sint, vt si disiungi omnino potuissent, ipsi prius ventri pudenda non adhererent. 4 Specta corpus & vna regio est, denique pro dispositione membrorum ordo vitiorum, prior venter & statim cetera fagine substructa lasciuia est, per edacitatem salacitas transit. Agnosco igitur animalem fidem studio carnis qua tota constat, tam multior orantique quam multinubentia pronam, vt merito spiritalem disciplinam pro substantia æmulam in hac quoque specie continentia accuset, proinde 5 gula frenos induentem per nullas interdum vel seras vel aridas efceas, quemadmodum & libidini per vnica nuptias, piget iam cum talibus congreddi, pudet & iam de eis alterari quorum nec defensio verecunda est. Quomodo enim protegam castitatem & sobrietatem sine taxatione aduersariorum? quoniam isti sint, semel nominabo, exteriores & interiores 6 botuli Psychicorum. 7 Hi Paracletio controuersiam faciunt, propter hoc nouæ Prophetia reculantur, non quod alium Deum predicent Montanus & Priscilla & Maximilla, nec quod Iesum Christum soluant, nec quod aliquam fidei aut spei regulam euerterent, sed quod plane doceant sepius ieiunare quam nubere. 8 De modo quidem nubendi iam edidimus Monogamiae defensionem, nunc de castigatione victus secundæ, vel magis primæ continentia pugna est. 9 Arguunt nos quod ieiunia propria custodiamus, 10 quod stationes plerumque in vespere producimus, 11 quod etiam xerophagias obseruemus, sicantes cibum ab omni carne & omni iurulentia & vuidioribus quibusque pomis, ne quid vinolentis vel edamus vel potemus, 12 la-

naci quoque abstinentiam congruentem arido victui, nouitatem igitur obiectant de cuius iudicio præferebant, aut hæresim iudicandam, si humana presumptio est, aut pseudopphetiam pronuntiandam, si ipsi talis in dictio est. 13 dum quaqua ex parte anathema audiamus qui aliter adnuntiamus. 14 Nam quod ad ieiunia pertinet, certos dies à Deo constitutos opponunt, 15 vt cum in Leuitico præcipit Dominus Moysi decima mensis septimi diem placationis, sancta, inquit, erit vobis dies, & vexabitur anima vestra, & omnis anima que vexata non fuerit in illa die, exterminabitur de populo suo. 16 Certe in Euangelio illos dies ieiunio determinatos putant, in quibus ablatas est sponsus: & hos esse iam solos legitimos ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus & prophetis verulitibus. Vbi voluerim, adgnoscent quid sapiat, Lex & Propheta vsque ad Ioannem. 17 Itaque de cetero indifferenter ieiunandum ex arbitrio, non ex imperio nouæ disciplina, pro temporibus, & causis vniuscuiusque. Sic & Apostolos obseruasse, nullum aliud imponentes iugum certorum scilicet in commune omnibus obeundorum ieiuniorum proinde nec stationum, quæ & ipsæ suos quidam dies habent quartæ feriæ & sextæ: passivæ tamen currant, neque sub lege præcepti, neque vltra supremam diem, quanto & orationes fere hora nona concludat de Petri exemplo quod Actus refertur. Xerophagias vero nouum affectari officii nomen, & proximum ethnicæ suspectitioni, 18 quales castimoniam Apim, Isidem, & maguam matrem certorum eduliorum exceptione purificant, cum fides libera in Christo ne Iudaicæ quidem legi abstinentiam quotidiana ciborum debeat, 19 semel in totum macellum ab Apostolo admittit, 20 deestatore eorum, qui sicut nubere prohibeant, ita iubeant cibis abstinere à Deo conditis & ideo nos esse iam tunc prænotatos in nouissimis temporibus abcedentes à fide, intendentes spiritibus mundi seductoibus, doctis mendaciorum, in-

A usam habentes conscientiam. Quibus oro te, ignibus credo quibus nuptias saepe deducimus, & cenas quotidie coquimus. Sic & cum Galatis nos quoque percitantur obseruatores dierum & mensium & annorum. iaculantur interea & Elaiam pronuntiasse: Non tale ieiunium Dominus elegit, id est, non abstinentiam cibi, sed opera iustitia: quae subtextit: & ipsum Dominum in E-uangelio ad omnem circa victus scrupulositatem compendio respondisse, 22 non his communicari hominem quae in os inferantur, sed quae ex ore proferantur, cum & ipse manducaret & biberet vsque in notationem: Ecce homo vorax & potator. sic & Apostolum docere, quod esca nos Deo non commendat, neque abundantes si edamus, neque deficientes si non edamus. His & huiusmodi sensibus eo iam subtiliter tendunt, vt vniuersisq; prior ventri possit superuacua, nec adeo necessaria existimare 23 sublati vel diminuti vel demorati cibi officia, praeponere scilicet iustitiae & innocentiae opera. Et scimus quales sint carnalium commodorum suauitates, quam facile dicatur, opus est de totis praecordiis credam, diligam Deum & proximum mihi. In his enim duobus praecipis tota Lex pendet & Prophetae, non in pulmonum & intestinorum meorum inanitate.

[42 Itaque nos hoc prius affirmare debemus, quod occulte subruo periclitatur, quantum valeat apud Deum inanis ista: & ante omnia vnde ratio ipsa processerit hoc modo promerendi Deum: tunc enim agnosceretur obseruationis necessitas, cum eluxerit rationis auctoritas à primordio recensenda. 25 Acceperat Adam à Deo legem non gustandi de arbore agnitionis boni & mali, mortuus si gustasset, verum & ipse tunc in psychicum reuerfus post eccliam spiritalem, in qua magnum illud sacramentum in Christum & Ecclesiam prophetauerat, nec iam capiens quae erant spiritus, facilius ventri quam Deo cessit pabulo potius quam praeccepto annuit, salutem quoque vendidit. Manducauit denique & perit, saluus aliqui si vni arbutulae ieiunare maluisset: vt iam hinc animalis fides semen suum recognoscat, exinde deducens carnalium appetitionem & spiritualium reculationem. Teneo igitur à primordio homicidam gulam, tormentis atque supplicis inedia puniendam, etiam si Devs nulla ieiunia praecipisset: ostendens tamen vnde sit occisus Adam, mihi reliquerat intelligenda remedia offensae, qui offensam demonstrat: vitro cibum quibus modis quibusque temporibus potuissent, pro veneno deputarem, & antidotum famem famerem, per quam purgarem 26 mortis à primordio causam in me quoque cum ipso genere transductam, certus hoc Deum velle cuius contrarium noluit, fatique condens placitum illi continentiae curam, à quo damnatum competissem incontinentiae culpam.

Porro cum & ipse ieiunium mandet, 27 & animam conuulsam proprie vtique cibi angustis sacrificium appellet, quis iam dubitabit omnium erga victus macerationem hanc fuisse rationem, qua rursus interdicto cibo & obseruato praeccepto primordiale iam delictum expiaretur, vt homo per eandem materiam cause satis Deo faciat per quam offenderat, id est, per cibi interdictionem: atque ita salutem æmulo modo redaccenderet inedia, sicut extinxerat fagina, pro vnicio illicito plura licita contemners.

[28 Hæc ratio seruabatur apud providentiam Dei pro temporibus omnia modulantis, nequis ex diuerso ad deiiciendam propositionem nostram: cur ergo, dicat, non statim Devs aliquam victus constituit castigationem, quinimo & auxit permissionem. Nam in primordio quidem herbidam solummodo & arboreum homini pabulum addixerat: 29 Ecce dedi vobis omne fenum seminum seminans semen quod est super terram, & omne lignum quod habet in semetipso fructum seminis sementis, vobis erit in escam.

Postea vero ad Noe enumerata subiectione om-

nium bestiarum terræ, & volatilium cæli, & mouentium in terra, & piscium maris, 30 & omnis viuentis, erunt, inquit, vobis in escam, velut holera feni dedi vobis vniuersa. Verum carnem in sanguine, anima sua non edetis: nam & hoc ipso quod eam solam carnem esui eximit, cuius anima non per sanguinem effunditur, omnis relique carnis vsum concessisse manifestum est.

Ad hæc respondemus, non competisse onerari hominem aliqua adhuc abstinentiæ lege, qui cum maxime tam leuem interdictionem vnus scilicet pomi tolerare non potuit: remissum itaque illum libertate ipsa corroborandam. Equè post diluuium in reformatione generis humani suffecisse vnam interim legem à sanguine abstinenti, permisso vsu ceterorum.

Iam enim iudicium Dominus ostenderat per diluuium, adhuc etiam cominatus fuerat per excusationem sanguinis de manu fratris & de manu bestiae. Omnis itaque iustitiam iudicii præministrans, materiam libertatis emisit, per veniam superans disciplinam, permittens omnia, vt demeret quædam, plus exacturus si plus commisisset, abstinentiam imperaturus, cum indulgentiam præmisisset, quo magis, vt diximus, primordiale delictum expiaretur maioris abstinentiæ operatione in maioris licentiæ occasione.

[31 Denique vbi iam & familiaris populus alligi Deo cepit, & restitutio hominis imbuti potuit, tunc leges disciplinæ omnes impostæ etiam quæ decerperent victum, & adeptis quibusdam veluti immundis, quo facilius aliquando ieiunia tolleraret homo, perpetua in quibusdam abstinentia vsus.

32 Nam & primus populus primi hominis refulserat crimen, prior ventri quam Deo deprehensus, cum de dituria Egyptiæ seruitus valida manu D e i & sublimi brachio ereptus (Dominus eius vius est) terræ lacte & melle mananti destinatus, statim autem solitudinis incopiosæ circumspectu scandalizatus, saturatus Egyptiæ detrimenta suspitans, in Moysen & Aaron multauit: Vtinam obissemus percussis à Domino in terra Egypti, quando super ollas carnum sedebamus, & panes in plenitudine comedeuamus. Quoniam eduxisti nos in hæc deserta ad interficiendam synagogam istam fame.

33 Eadem ventris pralatione deploraturus erat eoldem duces suos & Dei arbitros, quos desiderio carnis & recordatu Egyptiarum copiatum exacerbat: Quis nos veset carne? venerunt in mentem nobis pisces quos in Egypto edebamus gratis, & cucumeres, & pepones, & porri, & cepe, & allia. At nunc anima nostra arida, nihil nisi manna videmus oculi nostri.

Ita & illis Xerophagiæ panes angelici displicebant, allium potius & cepe quam celum fragrare malebant. Et ideo tam ingratis gratiora & esculentiora quæque detracta sunt, puniendæ simul gulæ & exercendæ continentie causa: vt illa damnaretur, ista erudiretur.

[34 Nunc si temere rationes castigati à Deo victus, & castigandi propter Deum à nobis, ad primordiorum experimenta reuocauimus, conscientiam communem consulamus, ipsa natura enuntiabit, quales nos ante pabulum & potum in virgine adhuc salua exhibere consueuerit rebus dumtaxat sensus agendis quo diuina tractantur, si multo pollentioris mentis, si multo viuacioris cordis, quam tum totum illud domicilium interioris hominis, escis stipatum, viuis inundatum, decoquendis iam stercorebus astuans, 35 præmeditationum efficitur latinarum, in quo plane nihil tam in proximo superstit quam ad lasciuam sapere. Manducauit populus & bibit, & surrexerunt ludere. Intellige sanctæ scripturæ verecundiam: lufum, nisi impudicum, non de-

E
Gen. 1. & 3.
Gen. 9.
Gen. 8.
Gen. 9.
F
Cap. V.
Leuit. 23.
Exod. 14.
Exod. 15.
Exod. 16.
G
Exod. 16.
Nomb. 11.
H
Cap. VI.
H

notasset.

TIS
I.

TERTULLIANI
OPERA

A notasset. Ceterum quotusquique meminerit religio-
nis, occupatis memoriae locis, impeditis sapientiae
membris, nemo ita vt deest, ita vt par est, ita vt vile est,
recordabitur Dei in eo tempore, quo ipsum sibi homi-
nem excidere solemne est. Omnem disciplinam victus
aut occidit aut vulnerat. Mentior si non Dominus ipse
obliuionem sui exprobrans Israel caulam plenitudini
reputat: *Incrassatus est dilectus & pinguefactus & dilatatus est,
& dereliquit Deum qui fecit eum, & abiecit à Domino salutifi-
catorem suum.* Denique in eodem Deuteron omio eandem
caulam peccaueri iubens: *Ne, inquit, cum manducaueris
& biberis & domos optimas edificaueris, ouibus & bubus tuis
multiplicatis, & argento & auro, extollaris cor tuum, & obli-
uiscaris Domini Dei tui.* Præposuit corruptelâ diuitiarum
edacitatis enormitatem, cui ipse diuitiæ procurant. Per
illas scilicet, incrassatum erat cor populi, ne oculis vi-
deret & auribus audiret, & corde coniceret adipibus
obstructo, quas nominatim eui abstulit, dedocens homi-
nem saginâ studere. *36* Ceterum cui cor euectum potius
inueniebatur quam impinguarum, quadraginta die-
bus totidem que noctibus supra humanæ naturæ facultatem
ieiunium perennatit, spiritali fide virtutem sub-
ministrante: & vidit oculis Dei gloriam, & audiuit auribus
Dei vocem, & corde coniecit Dei legem, iam
tunc docentis, non in solo pane viuere hominem sed in
omni verbo Dei: cum quidem nec ipsam Moysen Deo
pastum inediaque eius nomine saginatam constanter
contemplari valeret pinguior populus. Merito igitur
etiam in carne se Dominus ei ostendit collegæ ieiuniorum
suorum, *37* non minus & Helias. Nam & Helias
hoc primum quod famem fuerat imprecatus, satis
iam se ieiunius voverat. *Viuit, inquit, Dominus, cui adfisso
in conspectu eius, si erit ros istius anni & imber.* De hinc
minante Lezabel fugiens post vnicum pabulum & potum
quem ab angelo expergefactus inuenerat, & ipse
quadraginta diebus & noctibus vacuo ventri, arido
ore peruenit in montem Choreb, vbi cum in spelunca
deverisset, quam familiari congressu Dei exceptus est:
*Quid tu Helia hic? multo amior ista vox, quam, Adam vbi
es: illa enim pasto homini minabatur, ista ieiunio blandi-
ebatur.* Tanta est circumscripti victus prærogatiua,
vt Deum præster homini contubernalem, parem
vere pari. *38* Si enim Deus æternus non esuriat, vt testatur
per Elaiam, hoc erit tempus quo homo Deo ad-
quætur, cum sine pabulo viuat. *[39* Processimus itaque
iam ad exempla, vti reuoluamus vtilitatis efficaciam potestatis
istius officii, quod etiam iratum Deum homini
reconciliat. Deliquerat Israel, in aquatione apud
Maspha congregatus à Samuele, ita statim delictum ieiunio
diluit, *40* vt periculum prelii simul fugerit. Quum
maxime Samuel offerbat holocaustum, in nullo magis
procuratam audimus Dei elementiam quam abstinentia
populi. Et allophyli prælio admouebant, ibidem
Dominus intonuit voce magna super allophylos, &
confusi sunt, & conuerunt in conspectu Israelis: & processerunt
viri Israel ex Maspha, & persecuti sunt allophylos,
& vsque Berchor cæciderunt pastos impasti, armatos inermes.
He erunt vires ieiunantium Deo, cælum pro eiusmodi militat:
habes formam præsidii etiam spiritalibus bellis necessariam. *41* Proinde cum
rex Assyriorum Senacherib compluribus iam ciuitatibus
captis Israel per Raphacem blasphemias & minas
intenteret, nihil aliud illum à proposito in Aethiopias auertit,
dehinc centum & octoginta milia de exercitu eius per
angelum absumpsit, quam Ezechias regis humiliatio.

B

C

D

triduo sancta, etiam pecudibus enectis, quibus iratus
Deus non erat. Sodoma quoque & Gomorra euassitit
si ieiunassent. *42* Hoc remedium agnoscit & Achab,
cum illi post transgressionem & idololatriam & necem
Nabuthæ, propter vineam interempti à Lezabel,
exprobrasset Helias: *quater occidisti, & hereditatem possedi-
disti, in loco, quo sanguinem Nabuthæ canes delincent,
tuum quoque delinquent: deservit semetipsum, & saccum car-
nis sue imposuit, & ieiunauit, & dormiuit in sacco.* & tunc
sermo Domini ad Heliam vidisti vt reueritus sit Achab à facie
mea: pro eo quod reueritus est, non superducam lestram in die-
bus istis, sed in diebus suis eius superducam eam, qui non erat
ieiunaturus. Ita ieiunium in Deum reuerentia opus est,
per quod Anna quoque ambiens vxor Helcanæ retro
sterilis impetrauit facile à Deo inapem cibo ventrem
filio implere, & quidem Propheta. sed non modo na-
tura mutationem, aut periculorum auersionem, aut
delictorum obliterationem, verum etiam sacramentorum
agnitionem, ieiunia Deo merebuntur. *43* Aspi-
ce Danielis exemplum, circa fornium regis Babylonis
omnes turbantur sophista, negant vltro de præstantia
humana posse cognosci. Solum Daniel Deo fidens, &
sciens quid ad demerendum Dei gratiam facere, spaium
tridui postulat, cum sua vocem ieiunare ieiunare, atque
ita orationibus commendatis, & ordinem & significa-
tionem somni per omnia instruitur, tyranni Sophistis
parcitur, Deus glorificatur, Daniel honoratur. Non mi-
norem Dei gratia & postea quoque relatus anno primo
regis Darii, cum ex recogitatu prædicatorum tem-
porum ab Hieremia dedit faciem suam Deo in ieiuniis
& sacco & cinere. Nam & angelus iussit ad eum, hanc
statim professus est causam diuine dignationis. *Veni, in-
quit, demonstrare tibi 44 quatenus miserabilis es, ieiunando
scilicet. si Deo miserabilis, leonibus in lacu fuerat hor-
ribilis, vsq; quidem illi sex diebus ieiunanti prandium
angelus procurauit. [46* Reddimus & cetera, ad noua
enim nunc documenta properamus. In limine Evan-
gelii Anna Prophetis filia Phanuelis, que infantem
Dominum & agnouit, & multa super eo prædicantem
expectantibus redemptionem Israelis, post egregium
titulum veteris & vniuersæ viduitatis ieiunium quo-
que testimonio augetur, ostendens in quibus officiis
assideri Ecclesie debeat, & à nullis magis intelligi Chris-
tum quam semel nuptis, & saepe ieiunis. Ipse mox Do-
minus baptisma suum, & in suo omnium ieiunio dedi-
cauit, habens efficec panes ex lapidibus etiam Iorda-
næ vino fortasse manare, si ita vorator & potator fuisset.
Immo nouum hominem in veteris flagellationem vir-
tute fastidendi cibi initiabat, vt eum diabolo rursus per
escam tentare quaerenti fortiorer fame tota ostentaret,
47 Præstituit exinde ieiunis legem sine tristitia transi-
gendis.

Cur enim triste quod salutare? Docuit etiam ad-
uersus diuora demonia ieiunio præliandum. Quid enim
mirum, si eadem operatione spiritus iniquus e-
ducitur, qua sanctus inducitur? Denique vt in Centurionem
Cornelium necdum tinctum dignatio Spiritus
sancti cum charismate in super Prophetia festinasset, ieiunia
eius legimus exaudita: Puro autem & Apostolus
in secunda Corinthiorum inter labores suos & pericula
& in commoda post famem ac sitim *48* ieiunia quo-
que plurima enumerat. *[49* Principalis hæc species in
castigatione victus, potest iam de inferioribus quoque
abstinentiæ operationibus præiudicare, vt & ipsis pro
modo vtilibus aut necessariis. Nam exceptio eduliorum
quorundam *50* portionalis ieiunium est. *51* Inspeciamus
igitur & xerophagiarum nouitatem aut vanitatem. In eo
& in his tam antiquissimæ quam efficacissimæ religio-
nis operatio est. Redeo ad Danielelem & fratres eius, le-
guminum pabulum & aqua potum *52* fecerunt & cen-
phoris regis præferentes, atque exinde formosiores, ne
qui de specie quoque corpulenti metuat, ceterum spiri-
tuali insuper cultos. *Dedit enim Deus adulescentis ieiunium
& intelligentiam in omni litteratura, & Danieli in omni ver-
bo, & in somniis, & in omni sophia, qua hoc ipsum quoque
saperat.*

E.
1. Reg. 17.
2. Reg. 19.
3. Reg. 12.
4. Reg. 18.
5. Reg. 19.
6. Reg. 19.
7. Reg. 19.
8. Reg. 19.
9. Reg. 19.
10. Reg. 19.
11. Reg. 19.
12. Reg. 19.
13. Reg. 19.
14. Reg. 19.
15. Reg. 19.
16. Reg. 19.
17. Reg. 19.
18. Reg. 19.
19. Reg. 19.
20. Reg. 19.
21. Reg. 19.
22. Reg. 19.
23. Reg. 19.
24. Reg. 19.
25. Reg. 19.
26. Reg. 19.
27. Reg. 19.
28. Reg. 19.
29. Reg. 19.
30. Reg. 19.
31. Reg. 19.
32. Reg. 19.
33. Reg. 19.
34. Reg. 19.
35. Reg. 19.
36. Reg. 19.
37. Reg. 19.
38. Reg. 19.
39. Reg. 19.
40. Reg. 19.
41. Reg. 19.
42. Reg. 19.
43. Reg. 19.
44. Reg. 19.
45. Reg. 19.
46. Reg. 19.
47. Reg. 19.
48. Reg. 19.
49. Reg. 19.
50. Reg. 19.
51. Reg. 19.
52. Reg. 19.
53. Reg. 19.
54. Reg. 19.
55. Reg. 19.
56. Reg. 19.
57. Reg. 19.
58. Reg. 19.
59. Reg. 19.
60. Reg. 19.
61. Reg. 19.
62. Reg. 19.
63. Reg. 19.
64. Reg. 19.
65. Reg. 19.
66. Reg. 19.
67. Reg. 19.
68. Reg. 19.
69. Reg. 19.
70. Reg. 19.
71. Reg. 19.
72. Reg. 19.
73. Reg. 19.
74. Reg. 19.
75. Reg. 19.
76. Reg. 19.
77. Reg. 19.
78. Reg. 19.
79. Reg. 19.
80. Reg. 19.
81. Reg. 19.
82. Reg. 19.
83. Reg. 19.
84. Reg. 19.
85. Reg. 19.
86. Reg. 19.
87. Reg. 19.
88. Reg. 19.
89. Reg. 19.
90. Reg. 19.
91. Reg. 19.
92. Reg. 19.
93. Reg. 19.
94. Reg. 19.
95. Reg. 19.
96. Reg. 19.
97. Reg. 19.
98. Reg. 19.
99. Reg. 19.
100. Reg. 19.

A
Dan. 10.
3 Reg. 17.
3 Reg. 19.
B
Dan. 14.
pſal. 101.
1 Reg. 1.
Lenit. 10.
C
Amos 2.
1 Cor. 11.
Rom. 13.
1 Tim. 5.
Cap. X.
D
Aſ. 3.
Aſ. 10.
Aſ. 1.
Aſ. 10.
Aſ. 2.
Aſ. 3.

ſaperet, quibus modis de Deo, impetraretur agnitio
ſacramentorum. 53 Anno denique tertio Cyri regis
Perſarum cum in recogitatum incidiffet viſionis, ali-
am formam humiliatiſis proſpexit. In illis, inquit,
diebus ego Daniel etiam lugens per tres hebdomadas, panem
ſuauem non edī, caro & vinum non introierunt in os meum,
oleo vinctus non ſum, donec conſummarentur tres hebdo-
mades, quibus tranſactis angelus emiſſus eſt taliter alloquens:
Daniel, homo eſt miſerabilis, ne timueris, quonia in ex die prima
qua dediſti animam tuam recogitatus & humiliatiſis coram
Deo, exauditus eſt verbum tuum, & ego introiui verbo tuo.
Ita xerophagiarum miſeratio & humiliatio metum ex-
pellunt, & aures Dei aduertunt, & oculorum com-
potes faciunt. Reuertor etiam ad Heliam, cum corui
illum pane & carne ſaturare conſueſſent, cur poſtmo-
dum ſ4 apud Berſabee Iudææ excitato ei de ſomno
quidam ille angelus ſine dubio panem ſolum & aquam
obtulit? deſecerant corui qui cum liberalius paleſcerent,
an difficile angelo fuerat aliquem aliquid de conuiuio
regis miniſtrum cum inſtructiſimo ſeculo raptum ad
Heliam tranſferre: ſicut Daniel in lacum leonum eſu-
renti prandium metentium exhibitum eſt, ſed con-
ſtitui oportebat exemplum docens in tempore preſu-
ræ, & perſectionis, & cuiuſcunque circumſtantie,
xerophagis eſſe viuendum. Tali victu Dauid exo-
mologem ſuam expreſſit, cinerem quidem edens ve-
lut panem, id eſt, panem velut cinerem aridum & ſor-
didum, potum vero ſletu miſcens, vtique pro vino. Ha-
berentem & abſtinentiam vini ſuos titulos, quæ & Samue-
lem Deo vouerat, & Aaronem conſecrarat. 55 Nam
de Samuele mater: Et vinum, inquit, & ebriamem non
bibet: talis enim & ipſa Deum orabat. Et Dominus ad
Aaron, Vinum & ſiceram non bibetis, 56 tu & filii tui poſt
te, ſi quando ingrediemini tabernaculum, vel aſcendetis ad al-
tate, & non moriemini. Adeo morientur qui non ſobrii in
Ecclieſia miniſtrauerint. Sic & Iſraeli proximo expo-
ſuit: Et potum dabitis ſanctificatiſis meis vinum. Et hæc autem
ſtrictura potus xerophagiarum portio eſt, quamquam vbi
abſtinentia vini aut a Deo exigitur, 57 aut ab homine
venerit, illic intelligatur etiam pabuli preſtura formam
praſtrens potui. Quis enim eſus, talis & potus, veri-
ſimile non eſt, vt quis dimidiam gulam Deo immolet,
aquis ſobrius & cibus ebrius: An autem & Apoſtollus
xerophagias noſit, qui maiora celebrauerat, litum &
ſamem & multa ieiunia, qui ebrietates & comellatio-
nes reculauerat, vel de diſcipulo Timotheo argumen-
ti ſatis eſt: quem propter ſtomachum & aliſiduas im-
becillitates modico vino monens vt, quo ille non ex
iſtitionem vi-
deat, ceterum
ſtomacho magis conſuetudo prodeſſet, hoc ipſo abſti-
nentiam vini dignam Deo ſuaſit, quam ex neceſſitate
diſſuaſit.

[58] Aque ſtationes noſtras, vt indignas, quaſ-
dam vero & in ſerum conſtitutas, nouitatis nomine
inculant, hoc quoque munus & ex arbitrio obendum
eſſe dicentes, 59 & non vltra nonam detinendum, de
ſup ſcilicet more. Sed quod pertineat ad interdictionis
queſtionem, ſemel pro omnibus cauſis reſpondebo.
Nunc ad proprium huius ſpeciei articulum de modo
temporis dico, de ipſis prius expoſitulum, vnde
hanc formam nona detinenda ſtationibus preſcribantur.
60 Si, quia Petrus & quia cum eo, ad horam nonam o-
rationis templi introgreſſi leguntur, quis mihi proba-
bit illos ea die ſtatione ſunt cōſtos vt horam nonā ad clau-
ſulam & expunctionem ſtationis interpretetur. At qui
facilius inuenias Petrum hora ſexta capiendi cibi cauſa
prius in ſuperiora ad orandū aſcendiſſe, quo magis ſexta
diei finiti officio huic poſſit, que illud abſolutura poſt
orationem videbatur. Potro cum 61 in eodē commen-
tario Luca, & tertia hora orationis demontretur, ſub
qua Spiritu ſancto initiati pro ebriis habebantur, & ſexta
qua Petrus aſcendit in ſuperiora, & nona qua tem-
plum ſunt introgreſſi, cur non intelligamus ſalua plane
in differentia ſemper & vbi que & omni tempore oran-
da: tamen tres iſtas horas: vt igniores in rebus au-

manis quæ diem diſtribuant, quæ negotia diſtinguant,
quæ publice reſonant, ita & ſolemnioreſ fuiſſe in orati-
onibus diuinis: quæ etiam ſuaſerit Danielis quoque argu-
mentum ter die orantis, vtique per aliquarum horarum
exceptionem, non aliarum autem quam inſigniorum
exinde Apoſtolicarum, tertia, ſexta, nona. Hinc ita-
que & Petrum dicam ex vetere potius vſu nonam obſer-
uaſſe, tertio orantem ſupremæ orationis muere.
Hæc autem propter illos, qui ſe putant ex forma Petri
agere, quam ignorant, non quaſi reſpiciamus nonam,
cui & 62 quarta ſabbati & ſexta plurimum fungimur:
ſed quia 63 eorum quæ ex traditione obſeruantur, tan-
to magis dignam rationem aſſerre debemus, quanto
carent ſcripturæ auctoritate, donec aliquo cæleſti
chariſmate, aut confirmetur, aut corrigantur. 64 Et ſi
quis, inquit, ignoratis, Dominus vobis reuelabit. Itaque ſe-
poſito confirmatore omnium iſtorum Paracleto duce
vniuerſe veritatis, an dignior apud nos ratio aſſeratur
in nonam obſeruandi require, vt etiam Petro ea ratio
deputanda ſit, ſi ſtatione tunc fundus eſt. Venit enim
de exitu Domini, quem eſt ſemper commemorari o-
porteret ſine differentia horarum, impreſſius tamen cum
eis ſecundum ipſum ſtationis vocabulum addiſimus.
65 Nam & milites nunquam immemores ſacramenti,
magis ſtationibus parent. Itaque in eam vſque horam
celebranda preſtura eſt, in qua à ſexta contenebratus
orbis deſuncto Domino lugubre fecit officium, vt tunc
& nos reuertamur ad iocunditatem, cum & mundus
recepti claritatem. Hoc ſi magis ad religionem ſapit
Chriſtianam, dum magis Chriſti gloriam celebrat, poſ-
ſum aſque ſera ſtationis ex eodem rei ordine ſtatu
figere, vt ieiunemus ad ſerum, expectantes tempus Do-
minicæ ſepulturæ, cum Joſeph poſtulatum detulit
corpus & condidit. Inde & irreligioſum eſt ante famu-
lorum carnem refrigerare quam domini. Sed hoc ex
argumentationum prouocatione commiſerim, conie-
cturis & tamen puto fidelioribus reperciens. Videamus,
an aliquid tale nobis de vetuſtatibus quoque pa-
trocinetur. In Exodo habitus ille Moyſi aduectus Ama-
lech orationibus praliantis vſque in occaſum perfeuerans,
nonne ſtatio fuit ſera? Ieſum Naue debellantem
Amorrhæos prandiſſe illa die exiſtimamus, 66 qua ip-
ſiſ elementis ſtationem imperauit: ſtetit ſol in Gabaon, &
luna in Aialon: ſtetit ſol & luna in ſtatione, donec vitus eſt po-
pulus de inimicis ſuis, & ſtetit ſol in medio celo, & non acce-
debat in occaſum, & in finem diei vnius. Non fuit dies talis re-
tro & in nouiſimo, vtique tam prolixus, vt, inquit,
exaudiret Deus hominem, parem ſcilicet ſolis, inſtantem
tandiu in officio, ſtationem etiam ſera longiore. Certe
Saul & ipſe in prælio conſtitutus manifeſte munus
iſtud indixit, Maledictus homo qui ederit panem ad veſpe-
ram vſque dum viſcar de inimico meo, & non gullaſit totus
populus eius, 67 & rota terra non prandebat. Tantam au-
tem Deus præſtitit auctoritatem edicto ſtationis illi-
us, vt Ionathan filius Saulis, quamquam ignarus iei-
unationis in ſerum definitæ guttum mellis admiferat,
& ſorte mox de delicto ſitraductus, & vix per prece-
populi periculo exemptus: gula enim licet ſimplicis
reus fuerat. 68 Sed & Daniel, anno primo regis Darij,
cum ieiunus in ſacco & cinere exomologem Deo age-
ret, Et adhuc, inquit, loquentem me in oratione, ecce vir quem
videram in ſomnis initio, velociter volans appropinquauit mi-
hi quaſi hora veſpertina ſacrificij. Hæc erit ſtatio ſera, que
ad veſperam ieiunans purgatiorem orationem Deo im-
molat.

[69] Omnia autem iſta credo ignota eis qui ad
noſtra turbantur, aut ſola forſitan lectione, non etiam
intentione comperta, ſecundum maiorem vim imperi-
torum apud glorioſiſſimam ſcilicet multitudinem Pſy-
chicorum. Propterea per ſingulas direximus ſpecies iei-
unationum, xerophagiarum, ſtationum. vt dum re-
cenſemus ſecundū vtriuſque Teſtamenti paraturæ, quan-
tum proficiat reculaſi vel recili vel retardati pabuli offi-
cia, eos recudamus qui hæc velut vacantia inſirmat. Itē
dū pariter oſtendimus, quo ſemper in ordine fuerint reli-

E
Dan. 6.
Aſ. 3.
Philip. 3.
Aſ. 3.
F
Matt. 17.
Ibidem.
Exod. 17.
Iof. 10.
G
1 Reg. 14.
Dan. 9.
H
Cap. XI.

TERTULLIANI
OPERA

A

gionis, eos reuincamus qui hac vt noua acculant: ne nouum enim quod semper, nec vacuum quod vtile. Sed & illud in medio est, quædam ex his officiis à Deo homini imperata legem constituisse: quædam ab homine Deo oblata votum expunxisse: tamen & 70 votum, cum à Deo acceptatum est legem in posterum facit per auctoritatem acceptatoris: exinde enim faciendum mandauit qui factum comprobauit 71 Itaque & hinc in alia specie altercatio diuersæ partis obducitur, cum dicunt, aut pseudopropheta est, si spiritalis vox solennia ista cõstituit, aut hæresis si humana præsumptio adinuenit. Eam enim formam reprehendentes qua & vetera decurrerunt, & ex ea retorquentes quæ & aduersarii veterum aduersus illa poterunt retractare, aut & illa reculare, debebunt exerte ista suscipere necessarier, maxime cum & ista à quocunque institutore sunt siue spiritali, siue tantum fideli, eidem Deo curant cui & vetera. indubitare enim & hæresis & pseudopropheta diuinitatis diuersitate iudicabitur apud nos omnes vnici Dei creatoris & Christi eius antilites. adeoque indifferenter hanc partem defendo, illi offerens in quo velint gradum figere. Spiritus diaboli est, dicitis ô Psychice, & quomodo Dei nostri officia indicit: nec alii offendenda quam Deo nostro: Aut contendit diabolus cum Deo fauere nostro, aut Saranas Paracletus habeatur. Sed hominum Antichristum adfirmas, 72 hoc enim vocantur hæretici nomine penes Ioannem. Et quomodo quisquis ille est in Christo nostro, hæc erga Dominum nostrum officia disposuit, cum & Antichristi erga Deum aduersum nostrum processerint Christum: Quo itaque putas laterum confirmatum apud nos spiritum cum imperat an cum probat quæ Deus noster & imperauit semper & probauit: Sed rursus palos terminales si gritis Deo, sicut de gratia, ita de disciplina, sicut de charismatibus, ita & de solennibus, vt proinde officia cessauerint, quemadmodum & beneficia eius, atq; ita negatis vsque adhuc cum munia imponere, quia & hic *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem*: superest vt totum anferatis quantum in nobis tam otiosum, [73 Iam enim & in ista specie ditati saturatique regnatis, non delicta incusantes quæ ieiuniis elementur, nec reuelationum scientia indigentes quæ xerophagiis extorqueantur, nec bella propria meruentes quæ stationibus discutiantur. 74 Vt ab Ioanne Paracletus obmutuisset, ipsi nobis Propheta in hanc maxime causam extitisset: iam non dico ad exorandum Dei iram, nec ad impetrandam tutelam eius aut gratiam, sed ad præmunendam per nosmetipsos nouissimorum temporum conditionem, 75 indicentes omnem *τῆν ἐνοφθαλμίαν*, cum carcer edilicendus, & fames ac sitis exercendæ, & tam inedia quam anxii victus tolerantia vsurpanda sit, vt in carcerem talis in troeat Christianus, qualis inde prodisset, non penam illic passurus, sed disciplinam, nec sequi tormenta, sed sua officio, eo que fidentior pro cessurus ad certamen è custodia abusus nihil habens carnis, sic vt nec habeant tormenta materiam, cum sola & arida sit cute lorricatus, & contra vngulas corneus, præmissio iam sanguinis succo tanquam animæ impedimentis, propterante iam & ipsa quæ iam sæpe ieiunans mortem de proximo norit. Plane vestrum est in carceribus popinas exhibere martyribus incertis, ne consuetudinem quarant, ne tædæ vitæ, ne noua abstinentiæ disciplina scandallizentur, quam nec ille 76 Pristinus vester non Christianus martyr attigerat, quem & facultate custodia liberæ aliquamdiu factum omnibus balneis quasi baptismate melioribus, & omnibus luxuriæ secessibus quasi Ecclesiæ secretioribus, & omnibus vitæ istius illecebris quasi æternæ dignioribus, hoc puto obligatum ne mori vellet, postremo ipso tribunalis die luce summa condito mero tanquam antidoto præmedicatum, ita, enervastis, vt paucis vngulis titillatus hoc enim ebrietas sentiebat, quem Dominum confiteretur, interroganti Præsidi respondere non potuerit amplius. atq; ita de hoc iam exortus, cû singultus & ructus solos haberet, in ipsa negatione digessit. ideo sobrietatis disciplinam qui prædi-

I. Ioan. 2.

Matth. 11. Cap. XII.

C

cant pseudopropheta, ideo hæretici qui obferant. Quid ergo cessatis Paracletus, quem in Montano negatis, in Apitio credere: [77 Præscribitis constituta esse solennia huic fidei scripturis vel traditione maiorum: nihilque obseruationis amplius additendum ob illorum in nouationis stare in isto gradu si potestis. Ecce enim conuenio vos & 78 præter Pascha ieiunantes, citra illos dies, quibus ablatus est sponsus, & stationum semitæ ieiunia interponentes, & vos interdum pane & aqua victitantes vt cuique vilum est: denique responderis hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio. Nouissis igitur gradum excedendo traditionem, cum quæ non sunt constituta obitis. Quale est autem, vt tuo arbitrio permittas, quod imperio Dei non das: plus humane licebit voluntati quam diuina potestati: Ego me seculo non Deo liberum meminisse meum est vltro officium facere Domino, sic indicare illius est: non tantum obsequio ei debeo, sed & adulari illud enim imperio eius, hoc arbitrio meo præsto 79 Bene autem, quod & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent non dico de industria stiptium conferendam, vt vestra capture est, sed interdum & ex aliqua sollicitudine Ecclesiasticæ causâ. Itaque si & ex hominis dicitur, & in vnum omnes *τῆν ἐνοφθαλμίαν* agitatis, quomodo in nobis ipsam quoque vnitatem ieiunationum & xerophagiarum & stationum denotatis? nisi forte in senatus consulta & in principum madata coitionibus opposita delinquimus. Spiritus S. quum in quibus vellet terris, & per quos vellet prædicaret, ex prouidentia immimentium, siue Ecclesiasticarum tentationum, siue mundalium plagarum, qua paracletus, id est, aduocatus, ad exorandum iudicem, huiusmodi coitionibus opposita mādabat, puta nunc ad exercendam sobrietatis & abstinentiæ disciplinam: hunc qui recipimus, necessario etiam quæ tunc constituit obseruamus. Aplice ad Iudaicos falsos, & inueniens nihil nouum, si quæ patribus sunt præcepta, omnis deinceps posteritas hereditaria religione custodit. 80 Aguntur præcepta per Gracias illas certis in locis cõcilia ex vniuersis Ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa representatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. Et hoc quam dignum fide auspicante congregari vndique ad Christum. *Vide quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum* hoc tu psallere nõ facile nosti, nisi quo tempore cum compluribus cenas. 81 Conuentus autem illi stationibus prius & ieiunationibus operatis, dolere cum dolentibus, & ita demum congaudere gaudentibus norunt. Si & ista solennia, quibus tunc præfens patrocinatus est sermo, nos quoque in diuersis prouinciis fungimur in spiritu iuicem representandi, lex est sacramenti. [82 Horum igitur tempora obseruantes & dies & menses & annos, Galaticam plane, si Iudaicarum ceremoniarum, si legalium sollemnitate obseruantes sumus: illas enim Apostolus dedocet, compescens veteris Testamenti in Christo sepulti persecutionem, noui sistens. 83 Quod si noua conditio & in Christo sepulti perseverant, iam noua & solennia esse debebant. aut si omnem in totum deuotionem temporum & dierum & mensium & annorum erasit Apostolus, 84 cur Pascha celebramus annuo circulo in mense primo: 85 cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus: 86 cur stationibus quatram & sextam sabbati dicamus, & 87 ieiunii Paraclitici: quæquam vos etiam sabbatum, si quando continuatis, nunquam nisi in Pascha ieiunandum secundum rationem alibi redditam. 88 nobis certe omnis dies etiam vulgata consecratione celebratur. Nec ergo apud Apostolum differentiæ ratio distinguente noua & vetera. Sed & hic inæqualitas vestra ridebitur, cum veritatum formam nobis exprobat, in qua causam nouitatis accusatis. [89 Reprobat etiam illos qui iubebant cibis abstinerere, sed de prouidentia, spiritus sanctus, prædammas iam hæreticos perpetuam abstinentiam præcepturos ad destruenda & despicienda opera creatoris: quales inueniam apud Marcionem, apud Tarianum, apud Iouem

D

hodie-

E

Cap. XIII.

Matth. 11.

F

Cor. 10.

B

Rom. 14.

Matth. 11.

A
Rom. 14.

hodiernum de Pythagora haereticum, non apud Paracletum. Quarta est enim apud nos interdictio ciborum: 90 duas in anno hebdomadas xerophagiarii, nec totas. 91 exceptis scilicet sabbatis & dominicis, offerimus Deo, abstinentes ab eis quae non reiciimus sed differimus. 92 Atquin ad Romanos scribens, vos nunc compungit tractatores huius officii. Ne propter paululum soleritis inquit, opus Dei, quod opus: de quo ait, Bonum est carnem non edere, & vinum non potare. Nam qui in istis seruit, placabilis & propitiabilis Deo vestro est. Quidam credit omnia manducanda esse, quidam autem infirmus olera vescitur, qui manducat ne nullifiet non manducantem. Tu quis es qui alienum seruum iudicet? Et qui manducat, & qui non manducat, Deo agi gratias. Cum autem humano arbitrio vetet controuersiam fieri, quanto magis diuino. Ita sciebat quosdam castigatores & interdictores vitium inculcare, qui ex fastidio, non qui ex officio abstinent: probare vero qui in honorem, non qui in conuitium creaturis. 93 Et si claus macelli tibi tradidit, permittens etiam omnia ad constituendum idolothorum exceptionem, non tamen in macello regnum Dei inclinat. Nec enim, inquit, esus aut potus est Dei regnum: &: Esca nos Deo non commendat: non vt de acida dictum putes, sed potius de vincta & accurata. Siquidem subiciunt, nec si manducauerimus abundauimus, nec si non manducauerimus deficiemus: tibi magis insonat qui abundare te existimas si edas & deficere si non edas, & ideo ista detrahas. 94 Dominum quoque quam indignae ad tuam libidinem interpretaris passi manducantem & bibentem, sed puro quoque etiam ieiunari, qui beatos non faturos, sed eludens & sitientes pronuntiarit, quiescam profitebatur non quam discipuli existimant, sed patrum operis perfectionem, docens operari etiam quae permanent in vitam eternam, in ordinaria etiam oratione panem mandans postulandum, non & Attalicas. 95 Sic & Elias non negauit Deum elegisse ieiunium, sed quale non elegerit enumerari. In diebus enim, inquit, ieiuniorum vestrorum inueniuntur voluntates vestrae, & omnes subiectos vobis succutitis, aut ad conuicta & sitis ieiunatis & caditis pugnis, non tale ieiunium ego elegi, sed quale subiecit, & subiciendo non abstulit, sed confirmauit. 96 Nam & si maualt opera iusticiae, non tamen sine sacrificio, quod est anima confictata ieiunium, ille certe Deus, cui nec populus incontinens gula placuit, nec sacerdos nec Prophetes. 97 Manent adhuc monumenta concupiscentiae, vbi sepultus est populus carnis auarissimus vsque ad choleram ortygometa cruditando. Eliditur pro templi foribus senior Heli, filii eius in acie ruunt, nurus expirat in partu: hanc enim meruerat a Deo plagam domus impudens sacrificiorum carnalium defraudatrix. Sameas homo Dei cum exitum prophetaisset idololatriae introductae a rege Hieroboam, post manum eius regis arafactam & statim restitum, post altare diffusum, ob haec signa & satisfactione inuitatus a rege plane excusauit. Prohibitus enim a Deo fuerat, illic cibum in totum attingere, 98 sed ab alio mox sene merito Prophetiam temere passus, secundum verbum Dei ibidem factum super mensam, non est in paternis sepultus, leonis enim in via occurru prostratus, & apud exteros conditus, panem deserti ieiunium luit. Haec erunt exempla & populo 99 & Episcopis, etiam spiritalibus, si quam incontinentiam gula admisserint. Sed nec apud inferos admonitio cessauit, vbi in diuite quidem conuiuia cruciantur, in paupere vero ieiunia recreantur, habentia praecceptores Moysen & Prophetas. nam & Iohel exclamauit, 100 Sancite ieiunium, & praedicate curacionem, propiciens iam & tunc & alios Apostolos & Prophetas sancturos ieiunium, & praedicatos officia curancia Deam: vnde & qui idolis comendis, & in hac re ornandis, & ad singulas horas saluandis adulantur, curacionem facere dicuntur. Sed & omnem reuerentiam etiam hinc agnoscunt, cum super caeli & aere annus, nupedia dia denuntiantur, magistratus purpuras ponunt, faeces terro auertunt, precem indignant, hostiam instaurant. Apud quosdam vero colonias praeterea annuo ritu facis velati, & cinere conspecti idolis suis in-

1. Cor. 10.

B
Rom. 14.
1. Cor. 8.

Matth. 11.
Matth. 4.
Matth. 5.
Iou. 4.
Iou. 6.
Matth. 6.
Iai. 58.

Ca. XVI.
Psal. 50.
Num. 11.

1. Reg. 4.

3. Reg. 13.

C

D
Luc. 16.
Iou. 1. & 2.

Tertulliani Opera.

nidiam supplicem obiciuntur balaea & tabernacula in nouam vique cluduntur. Vuus in publico ignis apud aras, aquae nec in lancibus, 102 Niniuitium credo iustitium, 103 Iudaicum certe ieiunium vbiq; celebratur, cum omnibus templis per omne litus quocumque in aperto aliquando iam precae ad caeli mittunt, & licet cultu & ornatu meroris munus infament, tamen fidem abstinentiae allectant, & stella auctoritatem demorantis suspirat. Sed bene quod in nostris xerophagiis blasphemias ingerens, 104 Casto Iudis & Cybeles eas ad aquas, admitto testimonialem comparationem. Hinc diuina constabit, quam diabolos diuinorum emulatores imitatur. Ex veritate mendacium struitur, ex religione supersticio compingitur, hinc tu eo irreligiosior, quanto ethnicus paratior. Ille denique Deo idolum suam maculat, tu Deo non vis. Deus enim tibi venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & sacerdos cocus, & sanctus Spiritus nidor, & condimenta charismata, & ructus Prophecia venter est. 105 Vera si velimus dicere, tu qui tantum gula indulges, & merito te priorem laetas, 106 semper agnosco sapere Elau venatorem ferarum, ita passim indagandis turdis studes, ita de campo laxissimae disciplinae tuae venis, ita spiritu deficiis si tibi lenticulam defruo inrufatam obtulero, statim totos primatus nos vendes: apud te agape in cacabis feruet, fides in culinis calet, spes in ferculis iacet. Sed maior his est agape, quia per hanc adulescentes tui cum sororibus dormiunt, appendices scilicet gulae lascinia arque luxuria est. Quam societatem & Apostolus sciens cum praesisset, non in ebrietatibus nec in comestationibus, adiunxit, nec in cubilibus & libidinis, ad elogium gulae tuae pertinet, quod duplex apud de praesidentibus honoribus partibus deputatur, cum Apostolus duplicem honorem dederit, vt & fratribus praepositis. Qui sanctior inter vos, nisi conuiuandi frequentior, nisi obsonandi pollicubiosior, nisi calicibus instructior, merito homines solius animae & carnis spiritualia recufatis, talibus si placenter Prophete, mei non erant. Cur ergo non constanter praedicatis: Manducemus & bibamus, etiam enim moriemur. Sicuti nos non dubitamus exerte mandare, ieiunemus fratres & sorores, ne forte eras mortiamur. Palam disciplinae nostras vindicemus. nos certe sumus, eos qui in carne sunt, Deo placere non posse, non vique substantia carnis, sed in cura, sed in affectione, sed in operatione, sed in voluntate. Macies non displicet nobis, neque enim ad pondus Deus carnem tribuit, sicut nec spiritum ad mensuram, facilius si forte per angustiam salutis ianuam introibit caro exiliior, citius resuscitabitur caro lenior, diutius in sepultura durabit caro aridior. 107 Saginatur pugiles & pietae Olympici: illis ambitio corporis competit quibus & vires necessariae, & tamen illi quoque xerophagiis inualefcunt: sed nostra alia robora aliaque vires, sicut & alia certamina, quibus non est luctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi potestates, aduersus spiritalia militiae, aduersus haec non carne & sanguine, sed fide & spiritu robusto oportet adistere. Ceterum saginator Christianus vsus & leonibus forte quam Deo erit necessarius, nisi quod & aduersus bestias maciem exercere debet.

E

Ca. XVII.
F

Rom. 13.

1. Tim. 5.

1. Cor. 16.
G

Rom. 8.

Ephes. 6.

H

ADNOTATIONES IACOBI PAMELII IN LIBRVM De Ieiuniis.

1. DE IEIUNIIS. Ita legendum huius libri titulum, pro eo quod erat: DE IEIUNIO, patet, non modo ex B. Hieron. & Nicophoro, sed ipso Auctore, qui bene toto hoc libro Ieiunia plurali vsurpat numero. Deinde non in hoc consistebat Montani atque adeo eius affecta Tertulliani haeresis, quod ieiunio crederent, sed quod Xerophagiatum hebdomadas (sicut infra Auctor e. 15. suae reser. B. Hieronymo testis, de erroribus Montani, Epistola ad Marcellam) quadragessimae obseruarent. de quo infra latius.

TERTIUM
OPERA

A 2. ADVERSUS PSYCHICOS, &c.] Non solum totus hoc libro, ubi ex professo aduersus Psychicos agere se profectur, sed & alibi frequenter hoc Orthodoxorum appellatio auctori usitata est. postquam Montanus suauiter cepit. Sic dixit To. 3. li. adu. Marc. c. 11. de quo inter nos & Psychicos quatio est. Et in adu. Praxean. cap. 1. & manet chirographum apud Psychicos, apud quos tunc res gesta est exinde silentium. Et nos quidem postea agnitio Paracleti atque defensionis diffundit ad Psychicos. Item supra de Monogamia, c. 1. heretici nuptias auferunt, Psychici ingerunt, ac neque licentia defendenda, quia Psychica, & Psychici non recipientibus spiritum, item ca. 1. Hanc Psychici volunt, ac licet nec hoc Psychici curent, denique c. 16. iam nec Psychicus, quia non de assatu Dei Psychicos infra quoque li. de Pudicitia ca. 1. Et igitur & hic aduersus Psychicos titulus, & c. 6. si volunt Psychici, & ca. 10. Sed hoc volunt Psychici item c. 16. iam & Psychici uniuersi denique c. 21. ad Ecclesiam, & quidem tuam Psychice. Ita enim cum Geleno ubique legitur, & partim cum ms. 3. Vatican. cod. tum hoc libro frequentissime, tum alibi pro eo quod Rhen. Psychicus ubique substituitur ex Gortienis codice, quum tamen fateatur Paternacem sem illud legisse. Adnotat quidem ille eundem sensum, siue Psychicos, legat, id est, naturam sequentes corruptam, que castitatem, ieiunium, tormenta fugit & abhorret, siue Psychicos, id est, animales, iuxta illud 1. Cor. 2. Veritas dei spiritus & dicitur non ratione, sed sensu, id est, animalis autem homo non percipit ea que sunt spiritus Dei, ubi animalis Apollito appellatur, qui animi sui affectus sequitur Verum illam esse veram lectionem auctoris patet, tum ex li. de Monog. ca. 1. ubi Psychicos opponit spirituales, tum ex eo quod hic mos sequitur ca. 1. Agnoscitur animalium fidem, &c. illi opponit spirituales disciplinam. Pro quo etiam facit, quod supra To. 3. lib. adu. Valent. cap. 17. & 18. ubi inter tria que commemorat, ex eorum sententia substantiarum genera oritur ex Achaemotib, constituitur Veritas, id est, Animales, & rursus cap. 25. & 29. Veritas inter quatuor hominum genera demum & Christum Veritas, ca. 27. imitatus ubi per omnia B. Irenaeum li. ca. 3. sicut eisdem etiam sequitur Epiphanius in Valentianis. Porro ad intellectum auctoris facit quod praterea recte adnotauit Rhen. ad lib. aduers. Praxean in hac verba: Non possum autem diuinare quos inuocat hoc vocabulo, nisi forte Orthodoxos nolentes communitatem Montani Prophetiam recipere. Enimvero constat Montanum in sua constituta Prophetia damnasse secundas nuptias (sic corrigimus quod minus ille dixit) exegisse phores Quadragesimas, exegisse martyria, prohibuisse fugam in persequendo. Quorum primum quum concedat Apostolus 1. Cor. 7. altera vero duo nunquam precepta sunt, verum non interdum legatur vel de Christo, vel de Apostolo, merito falsum Montani dogma damnauit Ecclesia. At Tertullianus in initio studii castitatis, abstinentia & martyrii, nouam illam Prophetiam complexus est, nec iam ab Ecclesia damnatam detestatur, quae res illi merito odium concitauit. Unde Praxeaniam Montanicam respuentes Psychicos, id est, animales vocat, ac si carnales dicat, tamquam nouum spiritum Paracletum Montanicum agnoscentes, spirituales fuerint, scilicet.

CAP. I.

C 1. Miratur Psychicos istos, &c.] Titulum huius capiti imposuimus De libri huius argumento. Supplementum vero vocem istos, ex cod. Anglico ms.

4. Specta corpus & vna regio est, &c.] Sic ad verbum (vbi ante me adnotauit Latinus) transtulit B. Hieronymus Comment. in cap. 1. Epist. ad Titum. Quod vero li. 1. aduers. Iovin. B. Hieron. citat illud Comici. Sine Cerere & Baccho friget Venus, pertinet ad id quod hic premititur, non frum haberetur libido sine gula: Sunt autem voces Tertullianus, multitorantia, & multitudine, ac emulam, pro contrariam.

5. gula frenos induentem, &c.] Sic legitur ex coniectura Da. Harrisii, promittentem qui adlegat simile illud infra li. de Pudicitia. capite vlt. vt qui que ex confessione vincula induit, & quod magis ad institutum facit ex li. 2. adu. Marc. illud, cap. 18. Conflitium excedere continentia intellige, & frenos impositos illi gula agnoscit. Supplementum vero ex Anglico ms. codic. pudet & iam.

6. botuli, &c.] De his citat Latinus Gellium li. 16. c. 7. Teste botulus genus est farcinis, propter connexionem, a loci sic appellatum quum significationem indicat Auctor supra Apol. cap. 9. quum dicit, botulos etiam cruce diftentes admodum est.

7. Hi Paracletus, &c.] De quo Paracletus loquitur, indicat verbis sequentibus quibus frustra excusare nititur Montanum & Priscillam & Maximillam, quas oppugnavit, & ipsum quoque illorum Paracletum supra To. 3. li. de Praescript. adu. haeret. cap. 52. haeret. 21. nu. 327. Certe videmus etiam videre est, quod alium Deum & alium Christum praedicauerint Montanite qui iuxta Aeschinem dicebantur (vixit qui dicerent ipsum Christum esse Patrem & Filium) quod is omnibus adscribit B. Hier. Epist. 14. ad Marcell. de Montani erroribus. Atqui quum ibidem recte scribat eos in fidei regularitate, falsum est etiam quod hic addit Auctor: quod nec aliquam fidei aut spei regulam certant, vixit quum vel ipse Auctor Trinitatem personarum latissime profectatur ex regula fidei, libro adu. Praxean.

8. De modo quidem nubendi, &c.] Haud dubis ad iudicium adhibendum propter, qui continet MONOGAMIA DEFENSIONEM.

9. Arguunt nos quod ieiunia propria custodiamus, &c.] In hoc quidem verum dicit, quod arguerentur Montanisti de propriis ieiuniis, corpore autibus aut ieiunium Quadragesimae, sicut infra latius ca. 1. verum calumniantur, dum ieiunium huius ca. dicit: Orthodoxos esse ieiunia, & ca. seq. quod sit differentia ieiunium ad arbitrium, & quod e. seq. legitur subiacenti.

10. Quod stationes plerumque in vesperam producimus, &c.] Quod stationes auctori sunt statim diem vel temporem statim ieiunia, supra late ostendimus To. 2. li. de Oratione ca. 14. n. 54. maxime ex Hieronimo, & ad igitur late ostendimus ca. 48. nu. 54. id ipsum confirmatur ex infra scriptis auctoris verbis. Primum ca. 2. quum dicitur: inde nec stationum, que & ipsa suos quidem dies habeant quartae & sextae feriae, ac ca. 10. quum mihi probabit, illos ea de statione sanctos, &c. & maxime ca. 4. quum statim iudicat de ieiunio lunarium distinguens dicit: cur stationes quasdam & sextam sabbatidicamus, & ieiunium Pasche, Atque etiam calumniantur auctorem Orthodoxos, dum sese ab illis argui dicit, quod in vesperam stationes producant, infra ostendimus, dicit ca. 10. Huc vero pertinet quod praemisit: statim ca. 4. & quod infra cap. seq. legitur: demerit cibi.

11. quod etiam Xerophagias obstruimus, &c.] Quod per Xerophagias intelligat, significat huius verbi sequentibus: ieiunium cum omni carne & omni iurulentia & vuidioribus quibusque pomis, ne quid vino sitis vel edamus, vel potemus. Sic enim iam castigauit Latinus, pro nec quid. Et recte. & quod etiam cum illis crudioribus viti, & eadem significatio sequitur, vixit ad Epphanio in Epist. cathol. & Apol. fidei. Atque etiam in iis calumniam Orthodoxos impingere auctorem infra probamus, ubi de hoc professo tractat. 9. Hinc vero pertinet quod praemisit: hinc andasctas, & quod postea ca. 9. legitur: dimittit cibi.

12. lauacri quoque abstinentiam, &c.] Etiam in hoc calumniantur Orthodoxos, quasi ille lauacrum abstinentiam tempore sententia improbarint, atque adeo & in Quadragesima, quum ipse auctor adu. Orthodoxos supra To. 2. c. 9. li. de Penitentia, inter alia Exomologeseos enumerat: lacco & cineri incubare, corpus sordibus obcurare, & quae adeo vix. Cypri. li. de Lap. dicitur non sit vitiis: Hoc criminis eius, & si deest, vix ad balneum pergere.

13. dum quaque ex parte anathema audiamus, &c.] Sic legitur ex Angl. cod. ms. pro quaque. Atque videt eadem hinc vixit, vixit in primitiua Ecclesia Ana. hema in hereticis, iuxta illud, & supra Tit. 3. Haereticum postquam & alteram contempserunt deuta, de quo vide supra Adu. orthodoxos supra li. de Praescript. adu. haeret. c. 16. nu. 103. & latius librum n. 1. frum, quum propudium (Dissertent) in locum, elemos. De non adiuuatis adu. Orthodoxos in vna de Repub. Praescripta hinc mihi colligere videri, quod etiam ipse Tertullianus quum haec adhaeret, anathema audierit, de quo in vna vna latius.

CAP. II.

14. Nam quod ad ieiunia pertinet, &c.] In scripturam huius capiti fecimus: De obediuntibus aduersus ieiunia, qua ipse quum sint eadem quas nobis heretici etiam hodie in obiciunt: & statim statim, quam habet auctor infra hoc eodem libro, etiam contra ipse statim, maxime quum eisdem pene omnes de Ioviniano heretico sibi obicit B. Hiero. iisdem pene verbis, quibus auctor distulcat, sicut sui quum sibi locis adhorabimus.

15. vt quum in Leuitico, &c.] Non ad verbum, sed omnia alioque verbis locis sibi Leuit. 23. potius quam 16. citatur, cum ab auctore, tum a B. Hier. sed alio sibi, vix enim citat ad confirmatam ieiunia, auctor autem adfert ex persona Orthodoxorum qui inde colligebant certos dies ieiuniorum a Deo constitutos, & proinde citans certis ab Ecclesia, non a primatis quibusque, constituit debere, tum quod nihil haberet quod responderet auctori, incite & ex proposito infra non adrigit.

16. Certe in Euangelio, &c.] Infra latius ca. 17. De diebus ieiuniorum determinatis, in quibus ablatas est sponsum quorum fit mentio Matth. 9. vixit 40. diebus ante celebrationem passionis Domini, atque adeo vna Quadragesima, quam obseruauit ab initio Ecclesia. Atqui B. Hier. esse alibi sibi, sibi Montanistae etiam (nam secundum Quadragesimam, quam seruabant post Pentecosten, nempe iam ab Ias in caelos sponso, eodem hoc dicit probant. Sed sibi sequeretur, omnem die ieiunare, oportere circa id tempore, quo Christus in caelum ascendit, proinde iuxta Tropologiam interpretatur item B. Hier. ad fidei: ubi propter peccata a nobis discessit sponsum, vix ieiunandum ieiunium, &c.] De hoc etiam latius infra ca. 13. Sicut de statione quarta & sextae feriae, ca. 14. Accipitur vero iterum & passus pro: communitate passus, & sicut adfert: siue precepto. Parro & de ieiunio vltra expressum dicit, & vixit ad horam nonam, vixit capite 10. & de Xerophagias cap. 9.

18. quales castimonia, &c.] Infra de horetis disputandi locum ca. 16. ubi agit de Casto lisis & Cybeles. Hic vero peculiariter etiam Apim commemorat, cuius ibi non est mentio.

19. semel in totum macellum ab Apostolo admittit, &c.] Adfert ad illud Apostoli 1. Cor. 10. Ome quid in macello venit, macellate. Ad quod respondet auctor infra ca. 13.

20. delectatore eorum, &c.] De iis qui iubeant cibis abstinerent, i. Tim. 4. pulchre respondet infra capite 15. Hic dicitur: ac de ieiunio omni.

A e quadam ab Auctore, & immutari dum legit: intendentes spiritu...

21. Sic & cum Galatis, &c. Ad istud pulchre respondet infra...

22. non his communicari hominem que in os inferantur, &c. Proforus...

23. sublati, vel diminuti, vel demorati cibi officia, &c. Proforus...

24. Itaque nos hoc prius adfirmare debemus, &c. Caput hoc...

CAP. III.

25. Accepit Adam, &c. Latius tractat de hac lege primordialis...

26. mortis primordialis causam in me quoque cum ipso genere...

27. & animam conuassatam, &c. Ad illud ad illud Pſal. 50. etiam...

CAP. IV.

28. Hæc ratio seruatur apud providentiam Dei, &c. Titulum...

29. Ecce dedi vobis omne fœnum sementiæ feminans semen, &c. Sic...

30. & omnis vilentis, &c. Necessaria erant hæc castigatio ex cod. Angli...

CAP. V.

31. Denique vbi iam & familiaris populus, &c. Inſcriptionem...

32. Nam & primus populus, &c. Primus appellatur populus Iudaicus...

nus eius, seu potius: eis visus est) neque aliqui sensu constar. B. Hieron. illius...

CAP. VI.

34. Nunc si temere, &c. Caput hoc inſcripſimus. Naturam & scripturam...

35. præmeditatorum, &c. Hoc etiam imitatus B. Hier. Quale, inquit, ieiunium...

36. Ceterum cui cor enectum, &c. Sic ex cod. Angl. m. procerectum, quod...

37. non minus & Helie, &c. Apparitionem hæc Moſi & Helie, quibus...

38. Quam etiam aliquid supra istud Iſais adſcribit Auctor, quærat...

CAP. VII.

39. Proceſſimus itaque iam ad exempla, &c. Titulum huic capiti inſcripſimus...

40. ut periculum prælii simul fugerit, &c. Sic istud castigatum ex coniectura...

41. Proinde, quum Rex Assyriorum, &c. Panſiſſime verbes & ad huc...

42. Hoc remedium agnoscat & Ahab, &c. In hac ſcriptura 3. Reg. 21. addit...

43. Aspice Danielis exemplum, &c. Mirum est hoc, quod

Tertulliani Opera.

TERTULLIANI
OPERA

A quum nulla editio Dan. 2. neque ipse B. Hier. ullum tempus ad-
scribit, Auctor dicit: spaium tridui postulat, qui etiam ex pra-
supposito ad dicit: tyranni Sophistis parcutit, eo quod pro illis legatur
intercesse Daniel.

44. quatenus miserabilis es, &c.] *Haud aliter B. Hieron. Dein-
de scrip. am est, quod Daniel tribus hebdomadibus pro quo Auctor
supra libro de Anima capite 48. etiam hebdomadam statione* ieu-
tinaverit, panem sustinens non comederit, caro & vinum non in-
trauerit in se, alio vultu non sit, & venerit ad eum Angelus di-
cens: Daniel, homo miserabilis es. Vbi mirum est veritas ab utroque
u. 2. in quibus quod aliq. desideriorum vertunt, Daniel. 9. & 10.
omno & Auctor ipse supra Tom. 1. libr. adversus Iudeos capite 8.
Quid quod in Commentat. ab eodem B. Hieron. contrario sensu, vir de-
fictiorum, explicatur, amabile & De amore dignus, quem admo-
dum Salomon appellatus est Iudaea, sine vir desideriorum, quod pro
defid. viri sui Desiderata audire meretur. Et tamen germanam hanc
esse Auctoris lectionem patet ex eo quod sequitur: Si Deo miserabi-
lis, leonibus in se fuerat horribilis, quod ipsum repetit etiam beatus
Hieronymus. Fortassis per Metaphoram sic locutus est, eo quod
qui auxilium alicuius desiderat, sicut hic implorabat Prophetam ad-
impleri 70. captivitate annos, miserabilis sit, id est, miseratione
dignus.

45. vbi quidem illi sex diebus ieiunanti prandium Angelus
procuravit, &c.] Quod de sex diebus dicit, sic expressit B. Hieron.
talem disciphorum inedia promeruit hebdomadis, eo quod septi-
mum prandium Danieli ab Abacuc adlatum sit, sicut legitur Dan.
14. De cuius captivitate, vide nostras Adnot. ad B. Cyprian.
libro de Orat. Dom. n. 59.

C. A. P. VIII.

46. Reddimus & cetera, &c.] *Inscriptionem capiti hinc fecimus:
De noue Legis ieiuniorum documentis, v. p. Anne Propheti-
dis, Christi, & centurionis Cornelii, & Apostoli Pauli.*
47. Praefuit exinde ieiunans legem sine tristitia transgessis,
&c.] *Alludit ad illud Matth. 6. Quum autem ieiunatis, nolite
fieri iustitiae.*

48. ieiunia quoque plurima enumerat, &c.] *Non aliter B.
Hieron. ubi ieiunia. Valeant itaque Erasmius & Clarus, qui
transfere maluerunt 1. Cor. 11. in ieiunio spe, eo quod legatur ho-
die. πρὸς τὴν, quum ex illi parat olim lectum: πρὸς τὴν. Videur au-
tem Auctor verissime incommoda, pro eo quod interpretes vulgatus:
atumnam, Graec. πρὸς τὴν.*

C. A. P. IX.

49. Principalis haec species in castigatione victus, &c.] *Ca-
pit hoc in scriptis: De Xerophagiarum & abstinentiae vitiis exem-
plis. Nempe Danielis cum fratribus suis, Heliae, Dauidis, Samue-
lis, Aaronis, Apostoli Pauli, & Timothei, quorum etiam B. Hieron.
quadam recenset.*

50. portionale ieiunium, &c.] *Cui opponitur portionale, su-
pra dixit Tom. 2. lib. de virgin. veland. capite 4. speciale generali
prius est, & portionale omne liberum est generali, spec. ali quo-
que generale prius est. &c. & portionale vniuersali in vero dicitur
exceptio duloatum quorundam.*

51. Insuper promissimus num. 11. etiam istud esse calumniam in Ortho-
doxos ostendens, ex eo quod non solum ex scripturis hic citatis, sed
etiam Patribus antiquioribus constat Xerophagias vstitas fuisse
ab ipse. Apostolorum temporibus. Imprimis autem occurrit primo-
rum illorum Aeticorum Alexandrinorum, quorum Philo descri-
bit abstinentiam, potissimum circa Festu salutaris Dominicae, sicut
qui Euseb. test. hist. Eccles. l. 2. c. 16. illis diebus vinum omnino
non gustabant, immo nec carnis, nec aliquo genere cibiorum,
quod sit sanguinis particeps, vtebantur quibus a sola potio erat
quaeque sale & hyssopo pro obsonio & pane vtebantur. Quibus adde
praecipuum Apollonicum B. Clem. Rom. l. 5. Confit. Apost. cap. 19. qui
dubius ieiuniorum solo pane, sale, & oleis vti concedit, & abstinen-
tiam docet à carnis & vino, id ipsum multis scripturis comprobans
etiā lib. cap. 21. Et vere eius rei praxin idem in B. Petro recenset
Recog. lib. 7. Confirmatur id ipsum Can. Apost. 51. vbi abstinentia à
vino & carnis improbatur, nisi continentia causa. In Gally id
ipsum vstitatum fuisse iam atate B. Irenaei stantur Martyres Lug-
dun. apud eundem Euseb. lib. 5. cap. 1. in hac verba: Multum erratus
dicitur qui ante humanis visceribus vteci eos, qui ne mutorum qui-
dem animalium carnis vtuntur. Quid? quod ipse Tertullianus
supra Tom. 2. lib. de Cultu femini. cap. 9. ante omnem haeresin scripto,
agnoscit quorundam consuetudinem: qui abstinentes à vino, & a-
nimalibus exhalantibus, humilitatem animae lux in victus quo-
que castigatione Deo immolabant. Eodem pertinet quod ipse libr.
de Penitent. cap. 9. inter Aetius Exomologeseos ponat: passum &
potum pura nosse, quod de panis & aquae vti intelligi manifestum
est. Aliis Patrum testimonij, qui Tertulliano recentiores sunt,
proximitate euitanda gratia superseco, quum sole meridiano sit
clarus, semper in Quadragesima & alijs ieiuniorum ab Eccle-
sia praescriptorum diebus, abstinentiam fuisse obseruatam à carni-
bus.

52. fereulis & enophoris Regis, &c.] *Onophoron pro vascu-
lo vinario etiam Ciceroni vstitatum libr. 1. de Finibus. Legimus ex
Anglico ms. cod. ne qui de specie quoque corpulculi meruat, pro:*

ne quis. In hoc vero differt Auctor etiam à L. X. qui hodie vestitus,
quod addat: & in omni Iophia.

53. Anno denique tertio Cyri Regis Persarum, &c. Sicut supra
capite 7. sic etiam hic veritas Auctor: homo es miserabilis: idque non
plam dimittat exemplaria, qua illud interpretantur ibi: Daniel ne
timueris.

54. apud Bersabee Iudae, &c.] *Sic omnino legitimus in eadem edin-
nes omnia 3. Reg. 19. pro Bersabee.*
55. Nam de Samuele mater: Et vinum, inquit, & ebrietatem
non biber, &c.] *Haud multa aliter B. Hieronymus Samson, inquit,
& Samuel, vinum & ficaram non bibunt: erant enim filij yerosif-
simum, & per abstinentiam ieiuniumque concepti, haud dubie de Sa-
muele Auctorem imitatus, nulla est consideranda habitia, an in scri-
pturis necne legatur. Cita Latinitas in eadem sententiam B. Basil.
hom. 31. Et vero prima facie existimandum legendum hic similitudi-
que Samsonem & Samuelem Deo vouerat: atque adeo etiam:
Num & de Samphone mater, sed nec de hoc mater, atque de mari in-
quit, lud. 13. Et nunc caueno bibas vinum & ficram, &c. quia
&c. paries filium, quoniam Nazareus Deo erit pater ab vtero. Ex
quo enim Nazareus fuerit praedictus, reliquum sequitur: vti per
quum Numero 6. Lex Nazaraei (sive sanctificati, ut mox videri
testimonium Amos 2. abstinentiam vini praecipit. Fortassis de Sa-
muele id dicit Auctor, non solum matet, eo quod 1. Regum 1. legi-
tur: vouisse Samuelem Deo, sed in super dixit, & semper non
ascendit super caput eius: ex quo prouide collegit Samuelem
quoque Nazareum futurum, quippe de quo id ipsum legatur Num-
ro 6. Maxime quum de se ipsa illa dixerit: Vinum & quod inebri-
re potest (Grace μὴ πίνω, pro quo vnicuique voce Auctor: ebrietatis)
non bibi.*

56. tu & filii tui postre, &c.] *Sic necario emendatus, pro
filius tuus: nam praeterea quom plures habuerit filios Auar &
Beatus Hieronymus hunc locum transcribens: Atoni, inquit, & ce-
teri sacerdotes: & in super omnes editiones illud legitur Luiti. 10. Vir-
ti autem Auctor: post re, quod est Graec. πρὸς τὴν, pro quo Latine
LXX. Interpres: tecum: quod inter se solum apud illos legitur, quom-
modum & illud: vel ascendit ad altare. Mirum est illud, quod non
habet Auctor: tabernaculum testimonij, quod legitur omnes edi-
tiones.*

57. aut ab homine vouetur, &c.] *Deuoto, quod & hic
agnoscit Auctor, vide latius infra cap. 11. n. 70.*

C. A. P. X.

58. Aequae stationes nostras, &c.] *Titulum hinc capiti impo-
sumus: De stationum (sive statuarum) ieiuniorum, non modo ad
nomam, sed ad vesperam vique, exemplis, Nemp. Exod. 17. 16. 10.
1. Reg. 4. & Dan. 9. Quae ipse etiam B. Hieron. commemorat. Atque
de stationum vocabulo late tractamus supra Tom. 2. lib. de Orat.
cap. 21. n. 58.*

59. & non vitra nomam deitendum, de suo felicitate more,
&c.] *Quod hinc morem Orthodoxis dicitur etiam calumniam non
cauet. Nam veterem Ecclesiam ritum ad vesperam vique stationes,
id est, tempora certa ieiunanti, comprobant impudenter illud Euseb. li-
co supra citato de assesto illis Alexandrinis, ex Philone: Cibus aut
potinone ante solu occasum hinc illorum capiti & Clem. Rom. Com-
fist. Apost. lib. 5. c. 20. Deinde ipse Auctor nota omnem haeresin iam
confutandam agnoscit supra Tom. 1. Apolog. cap. 32. dum docem
quam Agapen vocabatur, lud nosem celebrari indicat, &
partim Tom. 2. libro de Orat. capite vlt. ad tradit: accepto por-
tore Domini non solum stationem: sicut per hoc indicat, non solum
solere sub nomam, sed vesperi primam. Eodem pertinet illud B. Hieron.
Epist. ad Euseb. de Virgin. seruanda: Penitencia circa matutinam
legat B. Ambros. serm. 33. B. August. serm. 56. de tempore, B. Basil.
hom. 1. de Laudibus ieiunij, B. Chrysost. homil. 10. in Genesin, Atrou-
to ieiunij in horam nomam duntaxat, meminerunt B. Basil. ad Am-
phil. cap. 7. Epiphani. in Epitome fidei, & Leo Papa. Epist. 65. & 312.
tigue, Auctore multo posteriori. Quid: quod panis ipsi Auctor recen-
tur, quarta & sexta sabbati vique ad horam nomam ieiunari duntaxat.*

60. Si, quia Petrus, &c.] *Elegantius Auctor horam Nomam, Sextam,
& Tertiam, quarum sit mentio A3. 3. 10. ac 11. nisi faceret
contra ieiunia in vesperam, sed duntaxat significari, illas tres ho-
ras sollemiores fuisse in Oratationibus suis, vel argumento
Danielis ter in die (Dan. 4.) orantis. Quam ea dem celebrat B. Cyr.
lib. de Orat. Dom. ad legatu isdem scripturis, addens quoque matutinam
et vesperinam: vbi adnotauimus n. 49. iam inde ab atate B.
Damasi, Ambrosii, & Hieronymi in Ecclesia obseruatum. Legimus
autem ex ms. Angl. cod. quis mihi probabit, pro: probat. Denique
finit acceptur pro: praescribi & deserviri, vti etiam auctore adnota-
uit Lavinus: qua postrema voce hoc ipse capite vtitur, dum dicit: re-
iunationis in serum definita.*

61. in eodem Commentario Luce, &c.] *De Auctoritate Libri
Aetorum Apostolorum, quod Luce sit Commentarius, vide
supra Tom. 3. lib. 5. aduers. Marc. cap. 2. num. 21. Castigamus auctorem
Angl. ms. cod. vti que per aliquantum horarum exceptionem, per
aliarum.*

62. quarta sabbati & sexta, &c.] *De stationibus suis ieiunanti
quarta & sexta Sabbati, vide infra cap. 14.*

A continet Dominice conuersionis. Vbi alludit ad 40. dies ieiunij Christi Domini, cuius etiam exempla auia in Moyse & Helianora sunt, quom ut plurimum sic quod. Vnde verissime dicto loco B. Hieron. Nisi ieiunetis, non estis in diebus illis. Quod ad Traditionem Ap. Ieronim. in toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus, illi (Montanis) nempe tres dies in anno faciunt. Quadragesimas, quasi tres passus saluatore. Item B. Epiph. in Synonimo de fidei Apof. veritate, agens de ieiunio infans. T. In Iudaea castro etiam inquit ante ieiunium hebdomadae sic enim haud dubie legendum, pro diebus suis. Palaeus similis modo obferunt. Ieiunium per se, non omnino autem in Dominice ne insipia quidem Tesseractio. Vnde aut itaque, qui Quadragesimalis ieiunium nituntur conuillere, quid eriam B. Ambrosij, Aug. & Chrys. alibi, non modo ad Ap. Ieronim. sed Chrys. in Iudaea castro referant. Atque, quod hebdomadas Xerophagium non oportet. Auctor. hinc est, quod carnis uisus ieiunio abstinentiam in Quadragesima.

B 91. ex epist. felicit. Sabbatis & Dominice, &c.] Loquitur de conuersione aduoc. in fidei uisita, qua Sabbatis etiam in Quadragesima non erat inuicium seu ieiunium ieiunium, praeterquam Roma, uerum postea non modo per Iohannem Papam Episc. Iurisdictionem numer. 87. sed praecipuum est ieiunium Sabbati etiam in Concilio Agathensi capite 12. licet citatur capite Placuit, de Consecr. dist. 3.

92. Arcua ad Romanos scribens, &c.] Hinc Apof. Ieron. Ro. 12. in dem pene uerbo pauca clariu interpretatur B. Hier. li. 2. aduer. Iulian. Quod si loquitur ad Romanos, qui manducant, non manducant in non feriat, & qui non manducant, manducant non iudicet, pro quo auctoritate nulli. (sic enim legitur in Ieron. Teruliano, ex Aug. & Ieron. uillican. inter ieiunia & ieiunium aequalitas merita dispersa, sed contra nos loquitur quia Christum creditur et alia iudicant, &c. Ex quo etiam confirmatur nostra sententia ex eodem cod. m. clera uelitur, pro uole. Atque profus in uerbo orda ne, citatur hic uerba Ap. Ieron. Castimus uero ex conuictura Da. Harrij, & nostra praedicta uerba controuersiam, pro uict.

93. Et claus macelli tibi tradidit, &c.] Etiam in hunc se expressit B. Hier. Ne mirum si omne quod in macello uenditur, Apof. Ieron. iudicet & comedi, quom idololatriae aduoc. in templi idololatriae idololatriae uolentibus, pro summa abstinentia fuerit, ubi tantum abstinere Gentilium. Puteo uero etiam respondet auctor ad alias scripturas, Rom. 14. & I. Cor. 10. Atque ex conuictura rursus Harrij & memorandus abundauimus, pro: abundauimus, quod sic Graec. & sit & La. in.

94. Dominum quoque quam indigne, &c.] Haud aliter B. Hier. illud autem quod proponere aduersum auctoritate. Dominum uocatum & uocatum ueni de Pharisaeis appellatum, ex animo quod nobis legitur in Ieron. de Dominis, ex obituaris, uocatur, qui quid dicitur aduersus Christianorum in unum sanctificauit, qui beatos appellat elementes & iustitias, qui eam habere dicit, non quam discipuli suscipiantur, sed qui in perpetuum non periret, &c. Castimus aut. m. ex Aug. m. codic. ieiunium, pro ieiunium, qui ieiunium pronuntiat. De Attalio autem diuitis qua in prouerbium abierunt, uide nostra Prolegomena.

95. Sic & Ilias non negauit, &c.] Similiter B. Hier. Porro speratam ieiunium Deus, quod non tale ieiunium elegerit, dicens: In diebus ieiuniorum uelut riu ieiunium uoluntates uestra. (unde & hic sic lego, pro uoluntates. Graec. & Ieron. maxime quom quod hic legat B. Cyrill. I. Testim. 1.1.) & subiectos percutit (pro quod hic succentis) &c. non tale ieiunium elegit, dicit Dominus, quale elegit, docet & Franje & Harrij, &c. Non igitur ieiunium reprobaui, sed quale uoluit, ostendit.

C A P. XVI.

96. Nam etiam matuli opera iustitia, &c.] Titulum huius capiti deditur: Quod Deo gulle in continentia displicat, a quo adeo ieiunia placet, in quo etiam ieiunium scripturis citatur. Auctorem imitatur B. Hieron. praeter illas ad quas hic aduicit initio P. abm. 50. de anima confidit, & I. sai. 28. ubi interpretatur abrietatu, & populus & faciendo & propheta, ita illam 1. Reg. 4. de Heli & filiis, & exemplum diuitis a pauperis, Luc. 16.

97. Manent adhuc, &c.] Quom B. Hier. iisdem uerbis dicit, quod sepulchra conuenticibus castus populus ortyometram scribunt ad cholerae uique e uicta, uidentur mihi debere legi a pad Auctorem cruciando, pro: cruciando, sed nolui quid immutare, quod adhuc magis distaret lectio Gagnae: conditand.

98. Sed ab alio mox sine merito prophetiam, &c.] legat B. Hier. ubi tamen non ad dicitur nomen hominis Dei, quod hic penultimiter habet Auctor. Saneas, licet neque in Bibliorum alitimo ali qua. Mallemus autem legere: post altare distillum, cum Harrij, quom: distillum, sed nihil mutauimus, eo quod legatur apud LXX. non solum ieiunium altare, sed etiam essu in pinguedine de altari. Satisfactorem uero accipit Auctor pro munere, quod offerretur Rex. Atque legit quidem m. cod. Angl. mentio Prophetam, sed malimus: Prophetiam. Erat enim Prophetes, sed mentus est Prophetiam, qui dixit Angelum sibi locutum, pro: unde etiam retinimus paulante: eius regis, pro eo quod illi uoluit.

99. & Episcopus etiam sp. ritualibus, &c.] Videtur tunc exere. missi hancis Montanis, ut etiam Episcopi in infanti fuerint, quos adeo, spiritualibus uocant, opponi P'sch. sed de hoc in uita Auctoris lat. tunc.

100. Sancte ieiunium, & praedicare curationem, &c.] Sancte, uocem Terulianicam eiusdem significationi legitur ex m. Angl. cod. pro: Sanctificat, maxime quom sequatur. Iam uero ieiunium Item: & praedicare curationem, tum quod illud legatur infra LXX. Ier. 1. & 2. apud B. Cyrill. li. 2. Testim. ca. 19. ad B. Hieron. tum quod hic sequatur: & praedicatur officia cura: tu: Deum. Quom: iudicem sic expressit B. Hier. ut innotesceret, non solum ieiunium curationem postere peccatum, nec aliter in comment. eius loci. Perum aliam fuisse Auctoris mentem, nempe ut curationem accipiat hinc, non pro uindictatione, sed pro cultu Dei, atque adeo curatione Deum, pro uoluntate, patet ex eo quod sequitur. Vnde: & qui in idolis comendit, & in hac et orandis, & ad ungulas horas glutandis aduoluit, curationem facere dicuntur. Non quidem quod curationis uocem Latini ex significatione uisitarum diuinitu liceret, sed quod uox Graeca illa: LXX. uisitata. Iuxta Platonem in Euclyphone, pro cultu Dei sumta sit, sicut ante me adnotauit in hunc Propheta locum Leo de Castro, qui eandem adeo de cultu Dei Christi interpretatur, adnotat, pro hac interpretatione etiam sacre uocem Hebraeam Hal' reth, quae tam regnum Dei significat, a quo solennitatem. Quo fit, ut ratinerimus hinc: curatione Deum, quod iniqui absurdum prima facie uidebatur.

101. quom stupet calum & arer annus, &c.] Aliubi supra semilem phrasin reperire est apud Auctorem, sicut etiam de nudipaludibus & purpuris, & facibus aliquid supra adnotauimus: praecem uero indigita & dixit eadem phrasin, qua Macrobius Virgines Vestales Apollinem indigita: Apoll. m. m. de Apoll. p. am, ac fidei, a, digno ostendit, uoluntate, quod & indigita uocem, sicuti Pontificales, qui Deorum nomina & fista conuictant. De aliis alliarum coloniarum ceremonie, uideat diligens Lector Auctores qui de Deu gentium scripserunt.

102. Nintium cum credo iustitiam, &c.] In Angl. codex: Nintium iustitiam, sed illud magis placet, ut quod comparat Nintium iustitiam, id est, cessationem ab omni cibi & potus genere, cum epistolis, qui, ut dixit: annuo riu facis uelantur, & cinere conparantur.

103. Iudicia certe ieiunium ubique celebratur, &c.] Hinc confirmatur quod dixit supra T. I. Apol. 2. de Iudae: id est, palabundis, & cetera soli sui extores, uagantur per orbem. Aduicit uero & Beatus Hieron. ad illud: theia: auctoritatem demorantis uisitant, quom dixit: Petrus Apof. Ieron. non ex iudaeis scilicet more Iudaeo.

104. Casto Iudas & Cybeles eas adaequas, &c.] Sic recte primus hinc locum refertur Golenius, pro: Saeco Iudas, siue: Saeco, sicuti uideat quom Iudas, collicibus legentibus, maxime quom respondent hic Auctor ad illud de 2. I. supra quales callimonia Apim, Iidem, & magna materia ceterorum eadentium excipit: non purificat, uideat quom Cybeles matrem Deum, uideat quom non ignora. Verum quid Callum significet, uideat uideat uideat. De Iudaeis Carrio. I. ex uerbo Esi de Casto Ceteris, hanc Iudaeis confirmat. & postquam Iacobus Reynardus Brugesis Callum interpretatur pro: aspa, nec aliter Guitiel Canteros, utrumque citans Nou. Lat. li. 2. ca. 11. Verum ipsam uocem significationem uideat nobis propius aduersus Iosephum Scaliger, Conted. in Varronem de Ling. Latina ad pag. 87. ubi probat Callum Veterum ritum dixisse, tum ex Esi uerbo iam citato, tum ex Nonio, qui Varronis illud adfert. Rer. hinc libro 1. Nostro ritu faciendum civilis, quam Graeco castu, & I. Ieron. quom in Collect. Suida, apud quem est eodem significat: agens: ex Varrone uerum citans illud: religiones & castus id possunt ut ex periculo eripiant nos non aliter atque Graecae uideat expiatio nem uocamus, & ad uideat expiare, siue pure facere. Quare etiam apud B. Hier. (uel notandum uideat Nouis Iudaeis Canteris) constat ex hoc loco quom imitari, legi debere, & in obiectio Ieronim. De ciborum plurimum abstinentia, quasi non & superfluo gentium Callum hanc Deum obiectus & Iudas, & in responsione ad illam: Quomodo autem Virginitatis uota, non prauidit imitatio uirginum diaboli, rane uere Ieiunij, Callorum Iudas & Cybeles, & quom dicitur ciborum in aeternum abstinentia, uideat quom apud Iudas panis farinae carum compensatur. Idque pro eo quod legatur: Collum, & Collorum, corruptissime sicuti iam olim adnotauerat Callus Rhodiginus, sed nec ipse mentem horum Auctorem, sicut aduicitur. Nec hic aliud non aduicimus, quom ex uerbo illud, ca. Auctorem citatus, confirmari hanc callorum ex Graeco interpretationem, quod callimoniae uocet, & sicut tales que purificet (id est, expient) non quidem aqua, sed ceruorum ieiunium exceptione. Atque malimus legere cum Gagnae: & ructus propheta uetus est, quam eno Golenius: & ructus propheta. uetus est.

C A P. XVII.

101. Vera si uelimus dicere, &c.] In scripturam huius capiti fecimus: Contra illos qui ieiunia conueniunt. Retinemus autem: Vera si uelimus dicere, cum Golenio, autem dicitur Vera.

106. semper agnoscit sapere Esau uentorem, &c.] Aduicit ad id quod scribitur Gen. 25. de primabus uentibus Iacob ab Esau uentorem, ubi eleganter dicit Auctor, ieiunium de fructu inuictatum, ac si dicitur, uimentum illud de fructu, id est, oculo casto ad medicatam, & uero uentorem, id est, rufum sine rubrum sicutum. De agape, quam hic in malam partem accipit, diximus supra A. polog. capite 39. Volucibiliter uero, id est, laetior, ea significat.

A de qua pollicetur cetera vocatur à Macrobio. Legimus autem mox: disciplinas nostras, pro vestras, ex cod. Angl. ms. 107. Saginentur pugiles, &c. De hoc vide adnot. nostras in B. Cyp. Epist. 2. nu. 23. Castigamus autem: Ceterum flaginator Christianus, pro flaginator, ex Angl. ms. cod.

Etiam tales, tum illius, tum veteris Testamenti, qua communem Ecclesiasticam mechis adimunt. Similes quoque locos, ex Iohannis Apostoli & Apostolici, & Epistola.

Ex Epistola deinde ad Hebræos olim (sententia ipsius) Barnabe titulo, & Leuitico, quasdam scripturas adferri, quamquam frustra pro suo instituto.

Atqui, non negans Apostoli competisse potestatem remittendi peccata, & proinde etiam Ecclesia, id sua Ecclesia spirituali frustra adrogat.

Denique agit contra veniam criminum & pacem, quam Martyres quidam mechis donabant, negatoribus negabant.

Ceterum præterquam quod Librum hunc etiam contra Ecclesiam scriptum adserunt B. Hieronymus & Nicephorus locis supra non semel citatis, certe eodem titulo eundem citat ille, & argumentum libri his verbis indicat Epist. 146. ad Damasum de dubiis: V. echementer (inquit) admittit TERTULLIANVM in eo libro, quem DE PVDICITIA ADVERSVS PŒNITENTIAM scripsit, & sententiam veterem noua opinione dissoluit, hoc voluisse sentire, & pælopsi: Ille autem qui iuxta insanas & blasphemias feminas suas id dogmatis defendebat, quo Christianos nollet recipere penitentes, frustra argumentatus est. Eodem pertinet, quod habet B. Pacianus, Barcilonensis Episcopus Tractat. aduers. Nouat. quum dicit: TERTULLIANVS post hæresim velle est, nam multa inde sumptis, Ipsi Epistola sua, & ea ipsa quem Catholicus edidit, audies confitem, posse Ecclesiam peccata dimittere. Atque hoc ipsum est, quod Auctor huius libri capit. primo sub melius dicit: Erit igitur & hic aduersus Psychicos titulus, aduersus mee quoque sententia retro penes illos societatem. Vbi quum librum supra editum Tom. 2. DE PŒNITENTIA hanc dicit tres hinc respiciant, constat, germanum esse vitiumque Tertulliani facti n. sicuti etiam ex eo quod vitiumque imitemur B. Cyprianus Epist. 52. ad Anton. ac l. de Laps. De bono Pudicitia, & ad Novatianum. Legerunt eundem iam olim ms. Trithemius & Felicianus. Editi tamen lucem primus Gagnus, deinde ex Britanico codice emendauit Gelenius. Nos nunc demum recognovimus ad ms. Angl. Dn. Joannis Clementis exemplar, & ex consilio quibusdam Dominorum Latinij & Harris, nouis Argumenti ac adnotationibus, quibus inter cetera ex B. Paciano multas rationes, qua contra penitentiam adfert, dissoluimus, adnotauimus.

ARGVMENTVM LIBRI DE PVDICITIA, PER IACOBVM PAMELIUM.

I. PVDICITIAE amore Tertullianus in hæresim lapsus, libro hoc errorem Montani profectus de non recipiendis penitentibus, saltem mechis & fornicatoribus, laude Pudicitia præmissa, id ipsum huius libri argumentum paucis indicat, (falsus, se retro, nempe quum librum de Penitentia scriberet, alterius fuisse sententia) maxime quum culmen criminum teneant mechia & fornicatio.

II. Atque imprimis, scripturis scripturas opponens, inde colligere nititur, delicta quedam esse remissibilia, alia irremissibilia.

III. Non tamen propterea negligendam profus delictorum quorumdam penitentiam.

IV. Iam vero postquam docuit, mechie & fornicationis nomine se comprehendere omnia libidinum delicta.

V. Mechiam idololatria & homicidio comparari, ex scripturis ostendit.

VI. Est vero in veteri Testamento existent exempla venia pro mechis, inueniri etiam iudicij, & alia esse noui Testamenti ratione. Deinceps late disputat de parabola cuius & dragma perditæ.

VII. Item de duorum filiorum parabola.

X. Penitentiam enim etiam ethnicis competere.

XI. Exinde & facta Domini peccatoribus edia describit.

XII. Certe ab Apostolis cum idololatria & homicidio fornicationem interdicit.

XIII. Porro & veniam fornicatori Corinthio ab Apostolo concessam examinat.

XV. Aduersus tam secunde quam prioris ad Corinthios Epistole locos aduersus fornicatores.

XVII. Item & similes aliarum Apostoli Pauli Epistolarum sententias.

TERTULLIANI OPERA

Q. SEPTIMII FLORENTIS TER TVLLIANI, CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI, DE PVDICITIA Liber.

Cap. I. PVDICITIA² flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præiudicium omnis bonæ mentis, quamquam rara, nec facile perfecta, vixque perpetua, tamen aliquatenus in seculo morabitur, si natura præstruxerit, si disciplina persualerit, si censura compreslerit. Siquidem omne animi bonum, aut nascitur, aut eruditur, aut cogitur. Sed ve mala magis vincunt, quod vitiorum temporum ratio est, bona iam nec nasci licet, ita corrupta sunt femina nec erudiri, ita deserta sunt studia, nec cogi, ita exarmata sunt iura. Denique de qua incipimus, eo usque iam exoleuit, vt non eius ratio, sed moderatio libidinum Pudicitia creditur, ilque satis castus habeatur, qui non nimis castus fuerit. Sed viderit seculi pudicitia cum seculo ipso, cum suo ingenio si nascebatur, cum suo studio si erudiebatur, cum suo seruitio si cogebatur, nisi quod infelicior etiam si steterit vt infucliuola, que non apud Deum egisset. Malo nullum bonum, quam vanum. Quid prodest esse, quod esse non prodest? nostrum bonorum status iam mergitur, Christianæ pudicitia ratio concutitur, quæ omnia de caelo trahit, &

naturam per lauacrum regenerationis, & disciplinam per instrumentum prædicationis, & censuram per iudicia ex vtroque Testamento, & coacta constantius ex metu & voto æterni ignis & regni. Aduersus hanc nonne dissimulare potuim? Audio etiam edictum esse propositum, & quidem preemptorium, Pontificis scilicet Maximus: Episcopus Episcoporum dicit: Ego & mechie & fornicationis delicta penitentia sum eis dimitto. O edictum 7 cui adscribi non poterit bonum factum! Et vbi proponitur liberalitas ista? Ibidem opinor in ipsis libidinum ianuis, sub ipsis libidinum titulis Illic cuiusmodi penitentia promulganda est, vbi delinquentia ipsa versabitur. Illic legenda est venia, quo cum spe eius in trahitur. Sed hoc in Ecclesia legitur, & in Ecclesia pronuntiat, & virgo est. Abit, abibat a sponsa Christi tale preconiū. Illa que vera est, que pudica, que sancta, carebit etiam atrium macula. Nō habet quibus hoc reprobmittat. Et si habuerit, non reprobmittit quoniam & terrenum Dei templum citius spelunca latronum appellari potuit à Domino, quā mechorum & fornicatorum. Erit igitur & hic ADVERSVS PSYCHICOS titulus, aduersus mee quoque sententia retro penes illos societatem, quo magis hoc mihi in notam leuitatis obicent.

Nun-